

СХВАЛЕНО

рішенням педагогічної ради
Хрестищенської гімназії
Красноградської міської ради
Харківської області
«31» серпня 2022 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор
Хрестищенської гімназії
Красноградської міської ради
Харківської області
_____ Тетяна КРИВКО
«31» серпня 2022 року

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

з курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» для учнів 5 класу

Хрестищенської гімназії

Красноградської міської ради Харківської області

Критерії оцінювання навчальних досягнень за усну відповідь

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень здобувача освіти
Початковий	1	Учень (учениця) розрізняє об'єкти вивчення. Учень (учениця) на рівні «так-ні» усно відтворює кілька термінів, вибирає правильний варіант відповіді із двох запропонованих.
	2	Учень (учениця) відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення. Одним простим реченням передає зміст частини теми, знаходить відповідь на закрите запитання в тексті підручника.
	3	Учень (учениця) відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою вчителя дає елементарні відповіді.
Середній	4	Учень (учениця) з допомогою вчителя репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним-двома простими реченнями, формулює визначення соціального (економічного, політичного) поняття.
	5	Учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати суть соціального (економічного, політичного) поняття.
	6	Учень (учениця) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його (її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком. Учень (учениця) у цілому відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно використовує окремі терміни, аналізує прості життєві ситуації, розв'язує тестові завдання першого рівня; може користуватися за допомогою вчителя (зразок, пам'ятка) окремими положеннями нормативних актів
	7	Учень (учениця) правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі

		власні приклади на підтвердження певних думок.
	8	Учень (учениця) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між соціальними (політичними, економічними) явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь логічна, хоча і має неточності.
	9	Учень (учениця) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у ході дискусії (діалогу), уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
	10	Учень (учениця) має повні, глибокі знання за вивченою
		темою, здатний(а) використовувати їх у практичній
		діяльності, робити висновки, узагальнення. Висновок лише
		частково відповідає тезі або лише частково пов'язаний з
		аргументами та прикладами.
	11	Учень (учениця) має гнучкі знання в межах вимог
		навчальних програм, аргументовано використовує їх у
		різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати
		її, ставити і розв'язувати проблеми.
	12	Учень (учениця) має системні, міцні знання в обсязі та в
		межах вимог навчальної програми, усвідомлено
		використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях.
		Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати
		опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами
		інформації, приймати рішення. Виявляє ґрунтовні знання,
		висловлює власну позицію й переконливо її аргументує;
		самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела
		інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений
		матеріал, використовує набуті знання й уміння у
		практичній діяльності (участь у дискусіях, засіданнях

		«круглих столів» тощо); може самостійно вирішувати
		практичні задачі.

**Критерії оцінювання навчальних досягнень за презентацію, результатів групового дослідження (проекту)
або індивідуального повідомлення (реферату)**

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень здобувача освіти
	1	Презентація (повідомлення, реферат) наявні, але завантажені з Інтернету і не представлені.
	2	Ідеї у презентації (повідомленні, рефераті) виражені нечітко. Тема визначена нечітко і не розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) не має структури. Порушуються більшість прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	3	Більшість ідей у презентації (повідомлення, реферату) виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація (повідомлення, реферат) має неясну структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	4	Незначна частина ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання учня про предмет. Тема презентації (повідомлення, реферату) визначена нечітко, і не розроблена достатнім чином. Презентація (повідомлення, реферат) має нечітку структуру (поділи) і організована у незначній мірі. Зустрічаються непоодинокі порушення прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	5	Менше половини ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання учня про предмет. Тема презентації (повідомлення, реферату) визначена нечітко, і погано добре розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має нечітку структуру (поділи) і недостатньо організована. Зустрічаються окремі порушення прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	6	Біля половини ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання учня про предмет. Тема презентації (повідомлення, реферату) визначена нечітко, і недостатньо добре розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має нечітку структуру (поділи) і недостатньо добре організована. Не приділяється достатньої уваги дотриманню прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
Д о с т	7	Більшість ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про значні знання учня про предмет і вміння у більшості випадків мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і гарно розроблена, але зустрічаються помітні порушення логіки в розповіді. Презентація має структуру (поділи), має ознаки організації. Дотримано біля половини прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).

а т н і й		
-----------------------	--	--

В и с о к и й	8	Більшість ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про достатньо глибокі знання учня про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і добре розроблена, але зустрічаються порушення логіки в розповіді. Презентація (повідомлення, реферат) має структуру (поділи), задовільно організована. Дотримана значна частина прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	9	Більшість ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання учня про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) чітко визначена і добре розроблена, але зустрічаються порушення логіки в розповіді. Презентація (повідомлення, реферат) має структуру (поділи), гарно організована. Дотримані більшість прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	10	Більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання учня про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має ясну і логічну структуру (поділи), у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації (повідомлення, реферату).
	11	Ідеї подані таким чином, що демонструють значні знання учня про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і гарно розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має ясну і логічну структуру (поділи), добре організована. Дотримані прийняті норми культури презентації (повідомлення, реферату).
	12	Усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання учня про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) чітко визначена і добре розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має ясну і логічну структуру (поділи), добре організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення (повідомлення, реферату).

Критерії оцінювання навчальних досягнень за участь у дискусії

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень здобувача освіти
Початковий	1	Учень (учениця) не розуміє тему дискусії, не володіє знаннями з цієї теми.
	2	Учень (учениця) частково розуміє тему дискусії, володіє незначними знаннями з цієї теми.

	3	Учень (учениця) розуміє тему дискусії, але володіє незначними знаннями з цієї теми. Висловлює короткі речення «так-ні».
Середній	4	Учень (учениця) з допомогою вчителя репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу за темою дискусії, одним-двома простими реченнями, формулює власну думку.
	5	Учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал за темою дискусії, здатний з помилками й неточностями формулювати власну точку зору.
	6	Учень (учениця) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу за темою дискусії. Його (її) думки правильні, але недостатньо осмислені. Під час дискусії вміє застосовувати метод аналогії. Учень (учениця) у цілому правильно використовує окремі терміни, аналізує прості життєві ситуації.
Достатній	7	Учень (учениця) правильно відтворює навчальний матеріал за темою дискусії, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок.
	8	Учень (учениця) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між соціальними (політичними, економічними) явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Думки його (її) логічні, хоч і мають неточності.
	9	Учень (учениця) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у ході дискусії, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
Високий	10	Учень (учениця) має повні, глибокі знання за темою дискусії, здатний(а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Висновок лише частково відповідає тезі або лише частково пов'язаний з аргументами та прикладами.

11	Учень (учениця) має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, доводити власну точку зору.
12	Учень (учениця) має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення. Ґрунтовно викладає питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у ході дискусій.

Загальні результати (додатки 16, 18 ДСБСО)	Рівні досягнень			
	Високий 10-12 б.	Достатній 7-9 б.	Середній 4-6 б.	Початковий 1-3 б.
	1. Орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни і тягlostі в житті суспільства			
орієнтується в історичному часі	упевнено пояснює відмінності між одиницями вимірювання історичного часу і співвідносить їх (рік — століття — тисячоліття)	під час пояснення відмінностей між одиницями вимірювання історичного часу і співвідношенням їх (рік — століття — тисячоліття) подеколи припускається	припускається помилок, пояснюючи відмінності між одиницями вимірювання історичного часу і співвідношенням їх (рік — століття — тисячоліття)	не може пояснити відмінності між одиницями вимірювання історичного часу і співвідношенням їх (рік — століття — тисячоліття)
[ГЮ 1.1]	розрізняє системи літочислення, наводить приклади кожної	помилко, не завжди впевнений/а у своєму виборі	розрізняє системи літочислення, але не може самостійно навести приклади кожної	розрізняє системи літочислення, але не може самостійно навести приклади кожної;
	безпомилково розташовує події в хронологічній послідовності, самостійно складає хронологічну таблицю	розрізняє системи літочислення, наводить приклади кожної	припускається помилок під час розташування подій у хронологічній послідовності, не може самостійно скласти хронологічну таблицю	припускається помилок під час розташування подій у хронологічній послідовності, не може самостійно скласти хронологічну таблицю
	установлює послідовність визначених умовами завдання історичних подій за допомогою лінії часу	послідовності, водночас під час складання хронологічної таблиці потребує допомоги інших осіб	лише з допомогою інших осіб установлює послідовність визначених умовами завдання історичних подій за допомогою лінії часу	не може встановити послідовність визначених умовами завдання історичних подій за допомогою лінії часу, установити одночасність подій в історичному просторі,
	не відчуває складнощів під час установлення одночасності подій в	здебільшого самостійно встановлює послідовність визначених умовами		

	історичному просторі, тривалості їх, а також явищ, процесів та віддаленості їх	завдання історичних подій за допомогою ліній часу	потребує допомоги інших осіб під час установалення одночасності подій в історичному просторі, тривалості їх, а також явищ, процесів та віддаленості їх одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя)	тривалість їх, а також явищ, процесів та віддаленість їх одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя)
розкриває взаємозв'язки та тяглість суспільного розвитку [ГЮ І.2]	виявляє і розрізняє з допомогою вчителя причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів повно, послідовно й логічно описує перебіг історичних подій та визначає тяглість в історичному процесі самостійно наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів наявності минулого в сьогоденні - топоніміка, фольклор, соціальні практики тощо	інколи відчуває складнощі під час установалення одночасності подій в історичному просторі, тривалості їх, а також явищ, процесів та віддаленості їх одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя)	не може самостійно виявити й розрізнити причини і приводи, результати й наслідки історичних подій, явищ, процесів складає стислий опис (5-3 речення) про перебіг історичних подій та визначає тяглість в історичному процесі, припускаючись помилок	не може самостійно виявити й розрізнити причини і приводи, результати й наслідки історичних подій, явищ, процесів відчуває суттєві труднощі під час наведення прикладів історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні - топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо
виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни [ГЮ І.3]	усвідомлено розрізняє природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить переконливі приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і сьогоденні формулює уточнювальні, проблемні запитання щодо можливого впливу тих чи тих подій на життя суспільства, окремих груп людей аргументовано пояснює взаємозв'язок між поглядами й потребами людей сьогодні і в минулому з подіями їхнього життя, станом суспільства	диференціює природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і сьогоденні формулює уточнювальні запитання щодо можливого впливу тих чи тих подій на життя суспільства, окремих груп людей відчуває труднощі під час пояснення взаємозв'язку між поглядами й потребами людей сьогодні і в минулому з подіями їхнього життя, станом суспільства	не може розрізнити природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни й навести приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому формулює запитання за зразком або ключовими словами щодо можливого впливу тих чи тих подій на життя суспільства, окремих груп людей відчуває труднощі під час пояснення взаємозв'язку між поглядами й потребами людей сьогодні і в минулому з подіями їхнього життя, станом суспільства	не може розрізнити природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни й навести приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і сьогоденні потребує допомоги інших осіб під час формулювання запитань щодо можливого впливу тих чи тих подій на життя суспільства, окремих груп людей відчуває труднощі під час пояснення взаємозв'язку між поглядами й потребами людей сьогодні і в минулому з подіями їхнього життя, станом суспільства

2.Орієнтується в соціально- історичному просторі, виявляє взаємозалежність в розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього середовища

орієнтується в соціально-історичному просторі [ГІО 2.1]	усвідомлено виокремлює основні елементи карти, потлумачує їхнє значення, співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо) зіставляє картографічну інформацію різних історичних періодів розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти визначає орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження, положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій локалізує розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані	здебільшого самостійно виокремлює основні елементи карти, потлумачує їхнє значення, співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо) зіставляє картографічну інформацію окремих історичних періодів з допомогою інших осіб розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти, визначає орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження, положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій позначає розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані	відчуває труднощі під час виокремлення основних елементів карти, пояснення їхнього значення, співвіднесення даних карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо) зіставляє картографічну інформацію окремих історичних періодів з допомогою інших осіб розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти, визначає орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження, положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій позначає розміщення окремих, відомих об'єктів на карті, але не може прокласти уявні маршрути, визначити відстань	не може виокремити основні елементи карти, зіставити картографічну інформацію окремих історичних періодів припускається помилок під час розрізнення відносно сталих і змінних об'єктів карти, позначення розміщення окремих, відомих об'єктів на карті
виявляє взаємодію природного і соціального середовищ [ГІО 2.2]	виявляє чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) виявляє (з допомогою вчителя) і пояснює виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах наводить переконливі приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи ініціює і бере участь у заходах зі збереження навколишнього середовища;	відчуває труднощі під час виявлення чинників, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) виявляє (з допомогою вчителя) виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах, але не може аргументовано пояснити свій вибір самостійно наводить приклади взаємодії людини та природи, водночас потребує допомоги інших осіб для пояснення впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі бере участь у заходах зі збереження навколишнього середовища	не може виявити чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) виявляє (з допомогою вчителя) виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах, але не може аргументовано пояснити свій вибір наводить приклади взаємодії людини та природи, водночас потребує допомоги інших осіб для пояснення впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі бере участь у заходах зі збереження навколишнього середовища, але здебільшого як пасивний учасник	не може виявити чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) наводить приклади взаємодії людини та природи, водночас під час пояснення впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі відчуває серйозні труднощі бере участь у заходах зі збереження навколишнього середовища, але здебільшого як пасивний учасник
орієнтується у громадському просторі та долучається до його формування [ГІО 2.3]	упевнено пояснює відмінності між громадським та особистим простором аргументовано пояснює призначення об'єктів громадського простору в минулому і сьогоденні, ілюструючи свою відповідь прикладами під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку завжди дотримується визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них, спонукає інших осіб до такої поведінки	наводить приклади відмінностей між громадським та особистим простором пояснює призначення об'єктів громадського простору в минулому і сучасності, але не завжди може дібрати приклади під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку дотримується визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них, спонукає інших осіб до такої поведінки пояснює потребу доступності громадського простору для людей з особливими потребами або маломобільних груп населення	відчуває труднощі під час пояснення відмінностей між громадським та особистим простором, а також призначення об'єктів громадського простору в минулому і сучасності, але не завжди може дібрати приклади; під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку порушує визначені правила; пояснює потребу доступності громадського простору для людей з особливими потребами або маломобільних груп населення	відчуває труднощі під час пояснення відмінностей між громадським та особистим простором, а також призначення об'єктів громадського простору в минулому і сучасності, але не завжди може дібрати приклади; під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку порушує визначені правила; пояснює потребу доступності громадського простору для людей з особливими потребами або маломобільних груп населення.

	пояснює потребу доступності громадського простору для людей з особливими потребами або маломобільних груп населення			
3. Опрацьовує критично інформацію історичного змісту з різних джерел				
знаходить і перевіряє інформацію [СЗО 4.2]	виділяє самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб істотне в знайдений інформації	порівнює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію історичного змісту, здобуту в різних джерелах	здійснює пошук самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформації історичного змісту в доступних джерелах;	здійснює під керівництвом учителя пошук інформації історичного змісту в доступних джерелах
добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації [ГЮ 3.1]	самостійно використовує для здобуття інформації різні пошукові системи, відбирає відомості за заданими критеріями, користується лексикографічними виданнями для з'ясування значення незнакомих слів	використовує для здобуття інформації окремі пошукові системи, відбирає відомості за деякими із заданих критеріїв, інколи користується лексикографічними виданнями для з'ясування значення незнакомих слів	з допомогою інших осіб здобуває інформацію, відбирає відомості лише за окремими з-поміж запропонованих критеріїв, не демонструє потреби з'ясовувати значення незнакомих слів	з допомогою інших осіб здобуває інформацію, відбирає відомості лише за 1 - 2 із запропонованих критеріїв, не демонструє потреби з'ясовувати значення незнакомих слів
аналізує та синтезує історичну та суспільно важливу інформацію [ГЮ 3.2]	самостійно розрізняє тексти соціального та історичного змісту, виокремлює в них основне й другорядне пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, ужиті в запропонованих джерелах формулює запитання різного типу до тексту/ медіатексту, візуальних джерел самостійно визначає риси/ознаки історичних джерел, пояснює свій вибір формулює тему й походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми)	здебільшого самостійно розрізняє тексти соціального та історичного змісту, виокремлює в них основне й другорядне пояснює значення термінів, понять, ужитих у запропонованих джерелах, водночас не завжди доцільно застосовує їх формулює запитання кількох типів до тексту/ медіатексту, візуальних джерел визначає окремі риси/ознаки історичних джерел переважно правильно формулює тему й походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації не завжди правильно визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми)	припускається окремих помилок під час розрізнення текстів соціального та історичного змісту, виокремлює в них основне й другорядне пояснює значення окремих термінів, понять, використовуючи ключові слова й словосполучення, не завжди доцільно застосовує їх формулює репродуктивні запитання до тексту/ медіатексту, візуальних джерел визначає з допомогою інших осіб окремі риси/ознаки історичних джерел, відчуває переважно неправильно формулює тему й походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації неправильно визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми)	припускається помилок під час розрізнення текстів соціального та історичного змісту, виокремлює в них основне й другорядне не може пояснити значення термінів, понять й недоцільно застосовує їх формулює репродуктивні запитання до тексту/ медіатексту, візуальних джерел не може визначити риси/ознаки історичних джерел неправильно формулює тему й походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації неправильно визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми)
4. Систематизує і узагальнює соціальну та історичну інформацію, інтерпретує факти, явища, процеси з минулого і сучасного; формулює судження, гіпотезу				
систематизує і узагальнює соціальну та історичну інформацію [ГЮ 4.1]	розкриває основні питання теми, зміст понять/термінів, ілюструючи пояснення самостійно дібраними прикладами з різних джерел (тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження); порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури й пояснює їхнє значення	припускається поодиноким помилок під час розкриття основних питань теми, змісту понять/термінів, пояснення ілюструє прикладами переважно з 2-3 джерел (тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження); з допомогою інших осіб порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури й пояснює їхнє значення	припускається значної кількості помилок під час розкриття основних питань теми, змісту понять/термінів, не може проілюструвати пояснення самостійно дібраними прикладами; з допомогою інших порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури за 23 критеріями й відчуває труднощі під час пояснення їхнього значення	розкриває лише окремі питання теми, зміст деяких понять/термінів здебільшого з допомогою інших осіб, не може проілюструвати пояснення самостійно дібраними прикладами; не може порівняти однотипні пам'ятки історії, природи та культури

добирає та оцінює аргументи [ГІО 4.2]	на основі узагальнення наведених фактів, здобутої в різний спосіб інформації, складає висловлення, формулює висновки й судження, зокрема про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси; повно й аргументовано описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури	на основі узагальнення наведених фактів, здобутої в різний спосіб інформації складає висловлення, водночас відчуває труднощі під час висновування й формулювання суджень про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури	на основі узагальнення наведених фактів, здобутої в різний спосіб інформації складає висловлення про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси, для якого нехарактерні логічність, зв'язність, цілісність тощо неповно описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури	не може скласти висловлення про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси неповно описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури
інтерпретує факти, явища, процеси з минулого і сучасного; формулює судження, гіпотезу [ГІО 4.3]	визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій і використовує для доведення своєї думки переконливі аргументи самостійно виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах.	відчуває труднощі під час з'ясування значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій, водночас відчуває брак аргументів для доведення своєї думки переважно самостійно виявляє окремі розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах.	відчуває труднощі під час з'ясування значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства з допомогою інших осіб висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій лише з допомогою інших осіб виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах.	не може пояснити значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства не висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій не може виявити розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах
вчиться вчитися [СЗО 4.1]	свідомо й продуктивно організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час, усвідомлено використовує потрібні допоміжні засоби для навчання, самостійно визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації аналізує власний поступ, визначає причини успіхів та невдач, самостійно формулює прагнення й потреби у власному особистісному розвитку та навчанні	здебільшого самостійно організовує власний освітній простір, почасти раціонально розподіляє час, доцільно використовує потрібні допоміжні засоби для навчання, переважно з допомогою інших осіб визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації відчуває труднощі під час аналізу власного поступу	з допомогою інших осіб організовує власний освітній простір, відчуває труднощі в розподілі часу, використовує лише окремі, добре відомі, засоби для навчання, переважно з допомогою інших осіб визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації відчуває труднощі під час аналізу власного поступу	лише з допомогою інших осіб визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації не може визначити власний поступ

5. Толерантно діє, усвідомлюючи власну гідність і виявляючи повагу до інших осіб.

формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ПО 5.1] діє ефективно та самостійно [СЗО 4.3]	обґрунтовує унікальність і неповторність кожної людини поводиться з повагою до гідності інших осіб свідомо й самостійно розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними докладно описує та характеризує загалом себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) обґрунтовує користь обміну досвідом та взаємонавчання; пояснює значення освіти в житті людини описує соціокультурні практики різних спільнот, до яких належить, порівнює їх з іншими (вподобання у їжі, способи привітання та звертання до людей, формули ввічливості тощо) аргументовано й на конкретних прикладах пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю адаптує свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід гнучко та конструктивно взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій правильно визначає негативні емоції та застосовує способи їх опанування та реакції на них дотримується вимог щодо не порушення особистого простору інших осіб самостійно виявляє порушення права на особистий простір та протидіє цьому самостійно визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі, створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб	наводить приклади унікальності і неповторності кожної людини поводиться з повагою до гідності інших осіб називає локальні, регіональні, національно-культурні спільноти описує та характеризує загалом себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) пояснює на конкретних прикладах користь обміну досвідом та взаємонавчання порівнює соціокультурні практики різних спільнот та власні (вподобання у їжі, способи привітання та звертання до людей, формули ввічливості тощо); пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій; здебільшого правильно визначає негативні емоції та застосовує способи їх опанування та реакції на них здебільшого дотримується вимог щодо не порушення особистого простору інших осіб; виявляє з допомогою дібраних самостійно прикладів порушення права на особистий простір з допомогою інших осіб визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі, створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб	з допомогою вчителя наводить приклади унікальності і неповторності кожної людини відчуває труднощі при розрізненні локальних, регіональних, національно- культурних спільнот неповно описує себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) висловлює припущення до необхідності обміну досвідом та взаємонавчання; фрагментарно пояснює значення освіти в житті людини пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю уривчасто пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю не може конструктивно взаємодіяти з новими людьми визначає негативні емоції та інколи доцільно застосовує способи їх опанування та реакції на них інколи дотримується вимог щодо не порушення особистого простору інших осіб відчуває труднощі під час розповіді про свої потреби, бажання, інтереси та цілі, лише з допомогою інших осіб реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, не може змоделювати кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб	не може обґрунтувати унікальність і неповторність кожної людини припускається помилок у наведенні прикладів локальних, регіональних, національно-культурних спільнот фрагментарно описує себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) не може пояснити користь обміну досвідом та взаємонавчання неповно й неаргументовано пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю; виявляє труднощі при взаємодії з новими людьми, нових місць та ситуацій інколи дотримується вимог щодо не порушення особистого простору інших осіб відчуває труднощі під час розповіді про свої потреби, бажання, інтереси та цілі, бере пасивну участь у реалізації короткострокових планів щодо досягнення успіху
діє з урахуванням принципів прав людини, прав та обов’язків громадянина [ГІО 5.2]	аргументовано пояснює, чому і якими правами від народження наділена кожна людина, як держава забезпечує реалізацію прав людини (зокрема дитини) обговорює важливість поваги прав людини всіма людьми називає порядок дій у випадку порушення прав дитини обґрунтовує необхідність захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов’язків громадянина визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав: обґрунтовує безпеку замовчування порушення прав людини; наводить приклади протидії порушенням прав людини	припускається окремих помилок під час пояснення того, чому і якими правами від народження наділена кожна людина, як держава забезпечує реалізацію прав людини (зокрема дитини) обговорює важливість поваги прав	здебільшого правильно пояснює, чому і якими правами від народження наділена кожна людина; за наведеними іншими особами прикладами пояснює, як держава забезпечує реалізацію прав людини	відчуває труднощі в поясненні того, чому і якими правами від народження наділена кожна людина, як держава забезпечує реалізацію прав людини (зокрема дитини) уникає обговорення важливості поваги

		людини всіма людьми допускається поодиноких помилок у визначенні порядку дій у випадку порушення прав дитини обґрунтовує необхідність захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав пояснює небезпеку замовчування порушення прав людини наводить приклади протидії порушенням прав людини	(зокрема дитини) бере участь, здебільшого пасивну, в обговоренні важливості поваги прав людини всіма людьми висловлює припущення щодо порядку дій у випадку порушення прав дитини; ігнорує відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав наводить необґрунтовані приклади протидії порушенням прав людини	прав людини всіма людьми фрагментарно називає порядок дій у випадку порушення прав дитини; не може пояснити необхідність захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина; припускається помилок в обґрунтуванні небезпеки замовчування порушення прав людини; не може пояснити, як протидіяти порушенням прав людини
поважає розмаїття серед людей, протидіє та запобігає виявам дискримінації та утисків [ГІО 5.3]	наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні пояснює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу зіставляє культури, їх цінності, традиції, спосіб життя висловлює власне судження про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей узаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями ідентифікує випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить наводить історичні та сучасні приклади виявів дискримінації та її подолання виявляє мову ворожнечі конструктивно реагує на випадки утисків, насилля та вияви нерівності або несправедливості, не замовчує їх	наводить типові приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні; виокремлює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу зіставляє культури, їх цінності, традиції, спосіб життя; висловлює власне судження про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей з допомогою запитань виявляє труднощі при взаємодії з людьми з відмінними ідеями та цінностями; ідентифікує випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить відчуває труднощі в наведенні історичних та сучасних прикладів виявів дискримінації та її подолання з допомогою інших осіб реагує на випадки утисків, насилля та вияви нерівності або несправедливості, не замовчує їх.	з допомогою вчителя наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні; не може пояснити причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні та світу здебільшого неправильно зіставляє культури, їх цінності, традиції, спосіб життя; висловлює з допомогою інших осіб судження про культурне розмаїття та його цінність для суспільства відчуває труднощі при взаємодії з людьми з відмінними ідеями та цінностями; визначає окремі випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить; неправильно наводить історичні та сучасні приклади виявів дискримінації та її подолання ігнорує прояви мови ворожнечі замовчує випадки утисків, насилля та вияви нерівності або несправедливості, не замовчує їх	неповно наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні; з допомогою вчителя наводить приклади розмаїття в сучасній Україні та світі висловлює власне коротке судження про культурне розмаїття та його цінність для суспільства неохоче взаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями байдуже реагує на випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить не може пояснити ознаки мови ворожнечі байдуже реагує на випадки утисків, насилля та вияви нерівності або несправедливості, не замовчує їх
поводиться етично [СЗО 4.8]	самостійно визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності толерантно ставиться до поглядів,	наводить приклади відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності почасти толерантно ставиться до поглядів,	наводить приклади відмінності між людьми на основі власного досвіду почасти толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб,	з допомогою вчителя наводить приклади відмінності між людьми на основі власного досвіду намагається толерантно ставитися до

	переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброти самостійно характеризує почуття інших осіб і визнає їхнє право на вираження своїх почуттів	переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброти з допомогою інших осіб характеризує почуття інших осіб і визнає їхнє право на вираження своїх почуттів	що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброти відчуває труднощі під час опису почуттів інших осіб	поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброти не може описати почуттів інших осіб
6. Дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє і бере активну участь у житті громади та закладу				
застосовує принципи та механізми демократії [ГЮ 6.1]	самостійно аналізує правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини (зокрема недискримінації) та поваги до гідності людини аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися переконує інших у перевагах поведінки, заснованої на повазі до прав людини і поваги до гідності людини бере участь у виборах до органів самоврядування закладу освіти, аналізує та оцінює їх роботу демонструє сміливість та рішучість в обстоюванні справедливості в середовищі закладу освіти з дотриманням прав інших учасників освітнього процесу дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті	аналізує з допомогою інших осіб правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини та поваги до гідності людини за заданими критеріями наводить приклади користі від дотримання спільних правил і законів; дотримується поведінки, заснованої на повазі до прав людини і поваги до гідності людини бере участь у виборах до органів самоврядування закладу освіти, обстоюванні справедливості в середовищі закладу освіти з дотриманням прав інших учасників освітнього процесу інколи порушує принципи академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті	виявляє труднощі в поясненні необхідності правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини та поваги до гідності людини з допомогою сторонніх осіб наводить приклади спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися відчуває труднощі у поясненні потреби обстоювання справедливості в середовищі закладу освіти з дотриманням прав інших учасників освітнього процесу здебільшого ігнорує принципи академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті	не може навести приклади правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини та поваги до гідності людини не може пояснити потребу в обстоюванні справедливості в середовищі закладу освіти з дотриманням прав інших учасників освітнього процесу порушує принципи академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті
співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	активно бере участь у груповій роботі, виконуючи із задоволенням різні ролі, ураховуючи індивідуальні особливості й потреби всіх учасників спільної діяльності, їхній емоційний стан, переконання, поведінку не відчуває труднощів під час установа нових контактів; використовує різні способи й засоби задля досягнення поставленої мети	бере участь у груповій роботі, виконуючи окремі ролі, ураховує індивідуальні особливості й потреби не всіх учасників спільної діяльності, їхній емоційний стан, переконання, поведінку інколи відчуває труднощі під час установа нових контактів; використовує добре відомі способи й засоби задля досягнення поставленої мети	участь у груповій роботі здебільшого пасивна й репродуктивна відчуває труднощі під час установа нових контактів; використовує окремі способи й засоби задля досягнення поставленої мети	уникає участі в груповій роботі не може встановити нові контакти відчуває труднощі під час вибору способів і засобів задля досягнення поставленої мети

бере участь у розв'язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]	визначає, що влаштовує/ не влаштовує в знайомому оточенні пропонує, як можна змінити те, що його не влаштовує бере до уваги і зважає у власній поведінці на інтереси класної та інших спільнот, до яких належить визначає способи власної співучасті в житті класу/ закладу освіти/ родини/ місцевої спільноти критично осмислює ризики, пов'язані із шкодою для навколишнього середовища обговорює те, як громадяни та уряди можуть сприяти сталому розвитку	пропонує, як можна змінити те, що його не влаштовує зважає у власній поведінці на інтереси класної та інших спільнот, до яких належить наводить приклади ризиків, які пов'язані із шкодою для навколишнього середовища висловлює власне судження про вплив вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах здебільшого долучається до заходів, які спрямовані на утвердження цінності	зважає у власній поведінці на інтереси класної та інших спільнот, до яких належить фрагментарно осмислює ризики, пов'язані із шкодою для навколишнього середовища уникає участі у громадських заходах здебільшого не долучається до заходів, які спрямовані на утвердження цінності незалежності і територіальної цілісності України	ігнорує у власній поведінці інтереси класної та інших спільнот, до яких належить не може пояснити, як громадяни та уряди можуть сприяти сталому розвитку з помилками наводить приклад впливу вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ
	пояснює вплив вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах емоційно долучається до заходів, які спрямовані на утвердження цінності незалежності і територіальної цілісності України	незалежності і територіальної цілісності України		
осмислює зв'язки між минулим і сучасним громадсько-політичним життям [ГІО 6.3]	пояснює, що вдалося та не вдалося досягти під час виконання роботи описує почуття, емоції та потреби, що мають інші люди намагається зрозуміти краще своїх друзів, уявляючи, як та чи інша ситуація виглядає з їх погляду зважає на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці визнає успіхи та досягнення інших осіб пояснює значення громадсько-політичних понять (зокрема демократія, свобода, права, право/ закон) з допомогою вчителя застосовує відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних дій та подій розрізняє повноваження органів влади і приватних осіб бере до уваги зміни, оцінює їх ризики та переваги для власного життя та життя спільноти наводить приклади змін у житті суспільства, пов'язаних із різними чинниками; пояснює їх вплив на людину, конкретні соціальні групи та суспільство в цілому в минулому та сьогоденні	аналізує, що вдалося та не вдалося досягти під час виконання роботи; відчуває труднощі в описі почуттів, емоцій та потреб, що мають інші люди; прагне зрозуміти краще своїх друзів, уявляючи, як та чи інша ситуація виглядає з їх погляду; переважно зважає на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці визнає успіхи та досягнення інших осіб пояснює значення громадсько-політичних понять (зокрема демократія, свобода, права, право/ закон) з допомогою вчителя застосовує відповідні поняття в описі історичних та сучасних дій та подій зіставляє повноваження органів влади і приватних осіб; наводить приклади змін у житті суспільства, пояснює їх вплив на людину в минулому та сьогоденні	з допомогою вчителя визначає, що вдалося та не вдалося досягти під час виконання роботи описує власні почуття, емоції та потреби не зважає на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці з помилками пояснює значення понять демократія, свобода, права, право/ закон здебільшого не правильно застосовує відповідні поняття в описі історичних та сучасних дій та подій з помилками визначає повноваження органів влади і приватних осіб не може самостійно навести приклади змін у житті суспільства, пов'язаних із різними чинниками.	пояснює лише те, чого вдалося досягти під час виконання роботи описує власні почуття, емоції та потреби байдуже реагує на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці припускається помилок у тлумаченні понять демократія, свобода, права, право/ закон) з помилками застосовує відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних дій та подій помилляється у зіставленні повноважень органів влади і приватних осіб не може навести приклади змін у житті суспільства, пов'язаних із різними чинниками в минулому та сьогоденні.

обстоює власні інтереси та інтереси інших осіб [СЗО 1.2]	свідомо й аргументовано обстоює власні інтереси та інтереси інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження	здебільшого аргументовано обстоює власні інтереси, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження	відчуває брак аргументів і прикладів в обстоюванні власних інтересів	відчуває труднощі в обстоюванні власних інтересів
приймає рішення [СЗО 2.3]	моделює ситуації, під час яких потрібно прийняти рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту свідомо приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб	аналізує ситуації, під час яких потрібно прийняти рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб	аналізує ситуації, під час яких потрібно прийняти рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту, але відчуває труднощі у прийнятті самого рішення називає відповідні служби, до яких потрібно звернутися в разі небезпеки	називає відповідні служби, до яких потрібно звернутися в разі небезпеки
аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	аргументовано пояснює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я	наводить приклади наслідків впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я	з допомогою інших осіб пояснює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я	не може пояснити наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я
спілкується конструктивно [СЗО 4.4]	доцільно застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації самостійно аналізує ситуації щодо доцільності застосування переконання, аргументовано пояснює їхні наміри самостійно розрізняє складники особистого простору, із повагою ставиться до особистого простору співрозмовників	здебільшого доцільно застосовує вербальні і невербальні засоби відповідно до ситуації спілкування з допомогою інших осіб аналізує ситуації щодо доцільності застосування переконання з допомогою інших осіб розрізняє складники особистого простору, із повагою ставиться до особистого простору співрозмовників	намагається ситуаційно доцільно використовувати вербальні і невербальні засоби, але припускається помилок відчуває труднощі під час аналізує ситуації щодо доцільності застосування переконання наводить приклади окремих складників особистого простору	використання вербальних і невербальних засобів здебільшого невинновдане й помилкове не може визначити доцільність застосування переконання з допомогою інших осіб наводить приклади окремих складників особистого простору
підтримує доброчинність [СЗО 4.10]	вирізняє ознаки доброчинності, щиро виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги, аргументовано пояснює значення волонтерства	вирізняє з допомогою вчителя чи інших осіб ознаки доброчинності, виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги, відчуває подеколи труднощі під час пояснення значення волонтерства	вирізняє ознаки доброчинності, виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги	вирізняє ознаки доброчинності, виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги